

Několik poznámek k otázce janovského pojmu „logos“

Ladislav Hejdánek

♦ přípravné poznámky | výklad, česky, vznik: 10. 10. 1949 ♦ poznámka: připraveno pro Sdružení [vinohradské], ale nepředneseno [pozn. aut.]

♦ preparatory notes | interpretation, Czech, origin: 10. 10. 1949

Několik poznámek k otázce janovského pojmu „logos“

Ladislav Hejdánek

♦ přípravné poznámky | výklad, česky, vznik: 10. 10. 1949 ♦ poznámka: připraveno pro Sdružení [vinohradské], ale nepředneseno [pozn. aut.]

♦ preparatory notes | interpretation, Czech, origin: 10. 10. 1949

Několik poznámek k otázce janovského pojmu „logos“

Ladislav Hejdánek

♦ přípravné poznámky | výklad, česky, vznik: 10. 10. 1949 ♦ poznámka: připraveno pro Sdružení [vinohradské], ale nepředneseno [pozn. aut.]

♦ preparatory notes | interpretation, Czech, origin: 10. 10. 1949

Několik poznámek k otázce janovského pojmu „logos“¹ [1949]

Když jsem četl zásady, k nimž jsme se tu před vámi v den voleb zavázali, uvedl jsem na třetím místě, že „chceme dbát poselství církve, že nechceme pomíjet, jak ona ve všech dobách rozuměla zvěsti Písem“. Dnes bych chtěl ukázat, jak důležitá, nesmírně důležitá je tato zásada, na konkrétním příkladu, využívaje příležitosti při probírání počátečních veršů evangelia Janova.

Pojem „λόγος“ – Syn (2. osoba sv. Trojice)

k. 1,14;18²

ztotožnění stvořitelského slova s Kristem: (Ž 33/6)

ale bez tohoto významu

Všechno je stvořeno *skrže* Krista (Efez. 3/9)

Ježíš Kristus tu nabývá *kosmického* přímo významu

pojem sám navazuje na jednu stránku starozák[onního] pojmu „moudrost“

Přisl. 8,22–31

(Kraličtí mají dokonce odkaz na Jan 1/1)

také – 3,19

viz pozn. Kral.

také v řeckém myšlení existoval pojem podobného až kosmického dosahu: *logos*

(původně zákon *občanský*)

(jako moudrost *občanská*)

je proto třeba vidět v SZ úsilí o kosmologii, úsilí filosofické!

V řecké filos[ofii] pojem „λόγος“ nejprve u *Hérakleita* z Efezu, potom vypracován u *stoiků* a od nich jej převzal *Filón Alexandrijský*, významný židovský filosof doby helénistické. Je prvním pisatelem, který důsledně užívá slova *logos* na tom místě, kde dříve byla (v židovském myšlení) *moudrost* (v kosmic[kém] významu), a zároveň už označuje *logos* za prvorozeného Syna Božího. Filón navazoval tedy jednak na řeckou filosofii, ale zároveň na tradici židovskou, na pojem *moudrosti*, jak jej najdeme nejen v uvedeném oddílu Přisl[oví], nýbrž také v apokryfických knihách: v *Sírachovi* (24, hlavně v. 8–9)³ a dále v *Moudrosti Šalamounově* (kap. 7–9, hlav[ně] 7/22–27, 9/9).⁴ Filón se stal nepochybně pramenem, odkud pisatel Janova evangelia přijal *termín* λόγος, jistě však nikoli celý jeho význam; nový význam však pohřchu nevypracoval, takže v historii církve docházelo k velikým bojům, zvláště na počátku 4. stol. po Kr. Byl to hlavně *Arius*, který se stal nebezpečím pro církev. Ten právě navazoval na Filóna a na helénistické myšlení, ale dovolával se i některých tradic židovských; jeho systém byl dobře propracován a byl opřen o biblickou exegezi. A tu právě jedním z míst (ne ovšem jediným), které mu skýtalo oporu, byl právě verš Přisl. 8/22; tam totiž, kde Kraličtí překládají *měl*, najdeme ve Vulgátě *stvořil*. Verš tedy zní: Hospodin stvořil mne při počátku cesty své, před

¹ Titulní list rukopisu obsahuje poznámku „Připraveno pro Sdružení [sc. ve sboru ČCE Vinohrady], ale nepředneseno“; začátek rukopisu obsahuje poznámku „Sdružení 10/10 49“. – Pozn. red.

² J 1,14;18. – Pozn. red.

³ Sír 24,8–9. – Pozn. red.

⁴ Mdr 7,22–27; 9,9. – Pozn. red.

skutky svými. Odtud už mohl vyjít ariánský mýtus, že *logos*-Kristus není ani Bůh, ani člověk, byl sice stvořen, ale před stvořením světa. Jeho funkce je být nástrojem při aktu stvoření a při udržování stvoření. Proti Arioovi byl zahájen boj, vedený především *Athanasiem*, a ten skončil pro církev vítězně. Ukázalo se však, že nestačí apoštolské vyznání víry, neboť obě strany se ho mohly dovolávat. Proto byla ražena nová hesla, která pak byla pojata do nového vyznání víry, které nese název nicejské, a později přešla do vyznání nicejsko-cařihradského. Přečtu výňatek:

Věřím ... v jednoho Pána J[ežíše] K[ristu], jednorozeného Syna Božího a z Otce zrozeného před všemi věky. Boha z Boha (*Deum de Deo*), světlo se světla, Boha pravého z Boha pravého. Zplozeného, neučiněného, jedné podstaty s Otcem; skrze něhož všechno učiněno jest. etc.

Toto *pojetí* se stalo závazným pro celou církev; a také dodnes všechny křesťanské církve je přijímají. V tom smyslu překládali i naši Kraličtí místo (*loc[us]*) Přísl. 8/22 raději *měl*, a nikoli *stvořil*, a v poznámkách připisují:

(Přísl.) str. 38.⁵

a k verši 24: *zplozena* jsem,
připisují:

str. 39.⁶

V souhlase s tím pak do sumáře zapisují: (máte i ve svých biblích)

– svou podstatou *nestvořenou* (moudrost).⁷

A mají-li tam odkaz na Jana 1/1, pak nebylo zbytečné připomenouti to, co jsem říkal.

⁵ Nepodařilo se dohledat zdroj, na který se autor odkazuje. Srv. novější vydání výkladových poznámek ke kralickému překladu: *Bible kralická šestidílná. Kompletní vydání s původními poznámkami*, Praha 2014, str. 1162, pozn. d (k výrazu „měl“ ve větě „Hospodin měl mne“): „H. Kanány: obdržal, nebo dosáhl, neb nabyt mne, t. skrze to věčné zplození, o němž i tu i jinde písmo svatá mluví. Řecký výklad má, Stvořil, kteréžto slovíčko prvotní svaté Církvi v zastávání Božství Krysta Pána proti kacířům velikou nevoli a nesnáz činilo. Jak hle veliká potřeba nápravy textu písem svatých vedlé Hebrejského, i z tohoto místa jako i z jiných nezčíslných, se ukazuje.“ Srv. také tamt., pozn. e (k výrazu „při počátku cesty své“): „t. od věčnosti, jakž dále vysvětluje se: Z místa tohoto že svatý Jan začátek svého Čtení vzal, není pochybné: nebo to což on slovem jmenuje, a tuto se moudrostí nazývá, jedno a též se rozumí. t. druhá osoba svaté Trojice.“ Srv. také tamt., pozn. f (k výrazu „přede všemi časy“): „H. od tehdy. t. an ještě žádného časův rozměření nebylo.“ – Pozn. red.

⁶ Tamt., str. 1162, pozn. i: „J. sformována sem: Slovy některými lidskými podle pochopitelnosti jejich, moudrost Boží věčnost svou vypisuje: čehož kdysi Arryus nešetřil, ani toho[,] čehož se tu zřetelně k vysvětlení té věci zvlášť v. 23. dokládá, v smysl kacířský i sebe i jiné mnohé zapletl, dovodě z místa tohoto[,] že by syn Boží nebyl s Otcem spolu jednobytný a věčný.“ – Pozn. red.

⁷ Tamt., str. 1161, ad Př 8,22: „Čehož sama svou podstatou nestvořenou i skutky Božskými pojistivši.“ – Pozn. red.